

THANH NIÊN VÀ SỰ LỰA CHỌN TRONG CUỘC ĐỜI

Thanh niên là một giai đoạn của cuộc đời được xem xét trên nhiều bình diện cả về sinh lí, tâm lí và xã hội. Thanh niên nói chung (từ 16 tuổi đến 30 tuổi) là một giai đoạn tương đối dài trong sự phát triển của cá nhân. Đây là giai đoạn trưởng thành về mặt giới tính, là giai đoạn của những nam thanh nữ tú đã và đang hoàn tất sự phát triển về thể chất. Sự phát triển về mặt tâm lí rất phong phú, đa dạng và phức tạp, trong đó có sự chưa tương đồng giữa mặt tâm lí và sinh lí. Về mặt xã hội, thanh niên là lứa tuổi đã và đang nhập cuộc, khẳng định mình trong xã hội, là một công dân thực thụ của đất nước với những quyền hạn và nghĩa vụ trước pháp luật. Gia đình, nhà trường và xã hội đều có nhiều kỳ vọng đối với thanh niên. Ở bất kỳ thời nào cũng vậy, thanh niên luôn được xem như là rường cột của đất nước, tương lai của dân tộc và hạnh phúc của mỗi gia đình. Vấn đề thanh niên và công tác giáo dục định hướng giá trị cho thanh niên luôn giữ vai trò quan trọng đối với các lực lượng giáo dục, tổ chức chính trị - xã hội,... Sự định hướng giá trị cho thanh niên mang tính khoa học là vấn đề rất quan trọng và cần thiết để giúp thanh niên thực hiện tốt vai trò, sứ mệnh lịch sử của mình.

Trong tất cả các phạm vi của cuộc đời, người thanh niên đang đứng trước những sự lựa chọn quan trọng của đời mình. Trong thực tiễn hiện nay, sự lựa chọn của người thanh niên có rất nhiều vấn đề cần phải quan tâm đó là sự lựa chọn một loại hình hoạt động (nghề nghiệp), xác định mục đích - lí tưởng, hình thành lối sống và lựa chọn một người bạn đồng hành trong tương lai. Những sự lựa chọn này của người thanh niên rất cần sự định hướng và giúp đỡ từ các lực lượng giáo dục, tổ chức chính trị - xã hội,... Đặc biệt là sự định hướng các tổ chức chính trị - xã hội của thanh niên, trong đó Đoàn TNCS Hồ Chí Minh là lực lượng nòng cốt.

1. Sự lựa chọn quan trọng đầu tiên của người thanh niên có thể nói đó là một loại hình hoạt động (nghề nghiệp) cho phù hợp với bản thân. Trong xã hội hiện đại, sự thành công đỉnh cao ở một loại hình hoạt động (nghề nghiệp) nào đó đối với mỗi thanh niên là rất quan trọng, không chỉ đối với cá nhân mà còn đối với xã hội. Nó không chỉ góp phần hình thành và phát triển nhân cách cá nhân, mà còn là một trong những yếu tố góp phần quan trọng trong sự phát triển xã hội tương lai. Chính vì vậy, việc chọn nghề của người thanh niên không nên xem đó là một vấn đề ngẫu nhiên và tình cờ. Trái lại, việc chọn nghề rất quan trọng đối với thanh niên vì nó chọn cả con đường, lối sống tương ứng của cá nhân trong cuộc đời. Trong thực tế không phải mọi thanh niên đều chọn nghề chính xác, đúng đắn. Nhiệm vụ đặt ra là phải xác định được nguyên nhân chủ yếu và tìm ra những giải pháp khả thi nhằm hướng dẫn, giúp đỡ thanh niên thực hiện tốt nhất ở sự lựa chọn này. Về nguyên nhân, theo E.A.Chi-Mốp cho rằng có hai nhóm nguyên nhân chính dẫn đến sự chọn nghề không chính xác ở thanh niên.

Thứ nhất, thái độ của thanh niên không đúng đắn với các tình huống chọn nghề, cụ

thể như: xem việc chọn nghề như một nơi cư trú suốt đời của mình; những khó khăn, thử thách trong quá trình thực hiện gây ra sự thất vọng; do những thành kiến, danh tiếng của nghề nghiệp trong dư luận xã hội; do di chuyển thái độ đối với những cá nhân đại diện cho một nghề nào đó sang chính nghề đó (thích người dẫn đến thích nghề); chọn nghề do ảnh hưởng trực tiếp hoặc gián tiếp của bạn bè hay những người xung quanh; chọn nghề chỉ do sự hấp dẫn bên ngoài, một mặt nào đó (cục bộ) của một nghề nghiệp;...

Thứ hai, nhận thức của thanh niên còn hạn chế về kiến thức, thông tin và kinh nghiệm đối với các lĩnh vực nghề nghiệp, biểu hiện cụ thể là: đồng nhất môn học với nghề nghiệp có liên quan với môn học đó; do những biểu tượng lỗi thời về tính chất lao động trong sản xuất vật chất; do không biết tự đánh giá mình về động cơ, năng lực; do không biết hoặc đánh giá chưa đầy đủ về mặt thể lực, thể chất của bản thân mình; không biết cách tiến hành chọn nghề bắt đầu từ đâu? làm những việc gì? qua những giai đoạn nào? cơ sở nào để chọn nghề cho chính xác?;...

Thực tiễn hiện nay và các công trình nghiên cứu về hướng nghiệp, hứng thú với các loại nghề khác nhau cho thấy hầu hết thanh niên muốn học lên bậc đại học và chọn những nghề dễ xin việc làm, có thu nhập khả quan như kinh tế, ngoại thương, xây dựng,... Sự lựa chọn nghề nghiệp của thanh niên bị quy định, chi phối bởi xu hướng của nền kinh tế - xã hội trong từng thời kỳ và sự phát triển của đất nước là một tất yếu. Tuy nhiên, sự lựa chọn này cần phải chú ý đến yêu cầu của xã hội và mức độ đào tạo các ngành nghề khác nhau trước khi quyết định chọn nghề là rất cần thiết. Đồng thời, điều quan trọng trong sự lựa chọn nghề nghiệp là phải phù hợp với năng lực, năng khiếu sở trường của cá nhân. Từ những lưu ý đó trong sự lựa chọn nghề nghiệp, người thanh niên rất cần được hướng nghiệp thật toàn diện và dựa trên cơ sở khoa học từ nhiều phía: các lực lượng giáo dục, tổ chức chính trị - xã hội,... Đoàn TNCS Hồ Chí Minh được xác định là một tổ chức chính trị - xã hội của thanh niên tất yếu phải quan tâm đến những nhu cầu chính đáng của thanh niên. Trong thời đại hiện nay, chúng ta không thể hướng nghiệp cho thanh niên đơn thuần chỉ về vấn đề tư vấn hướng nghiệp, giới thiệu về các ngành nghề đào tạo ở các trường đại học, cao đẳng và trung học dạy nghề trong xã hội mà phải theo một quy trình khép kín từ công tác giáo dục hướng nghiệp, tuyên truyền nghề nghiệp, tư vấn nghề nghiệp và vấn đề tuyển chọn nghề nghiệp.

2. Mục đích - lí tưởng và lối sống tương ứng trong cuộc đời cũng là một sự lựa chọn quan trọng đối với thanh niên. Tuổi thanh niên chắc hẳn rằng không ai không một lần suy ngẫm về đời người với câu hỏi: sống để làm gì? Mỗi người chắc hẳn đều có câu trả lời cho câu hỏi này trong suy nghĩ hoặc trong hành động, việc làm hằng ngày. Chúng ta có thể xếp loại các câu trả lời này theo 3 cấp độ đó là cao đẹp, bình thường và tầm thường, thể hiện qua 2 xu hướng cơ bản:

Thứ nhất, mục đích của thanh niên chủ yếu hướng về việc thỏa mãn nhu cầu cá nhân. Sống gấp, sống vội,... đi ngược với lợi ích xã hội và sự kỳ vọng của gia đình là xu hướng bộc lộ rõ nhất trong một bộ phận thanh niên, đi kèm với nó là những vấn nạn xã hội:

ma túy, mại dâm, tội phạm,... đáng báo động trong xã hội hiện nay. Bên cạnh đó, một bộ phận thanh niên biểu hiện lối sống bó mình trong tính ích kỷ cá nhân, thể hiện tính thờ ơ, tính trung bình chủ nghĩa trước những sự kiện xã hội.

Thứ hai, mục đích của thanh niên đặt ra hướng đến xã hội, sống sao cho xứng đáng, cho có ích đối với xã hội. Người thanh niên muốn thực hiện được những kỳ vọng của gia đình, nhà trường và xã hội phải có mục đích hướng đến cái cao đẹp (lí tưởng) của dân tộc, đất nước Việt Nam. Những giá trị về chân, thiện, mỹ đã định hướng cho sự phấn đấu của loài người trong nhiều thế kỷ qua. “Độc lập dân tộc gắn liền với Chủ nghĩa xã hội, dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh” là mục đích - lí tưởng của Đảng - Đoàn, của đất nước Việt Nam cũng chính là mục đích - lí tưởng cần hướng đến cho thanh niên Việt Nam hiện nay. Vấn đề quan trọng là thanh niên có mục đích - lí tưởng đó để hành động chứ không phải là những câu chữ học thuộc lòng. Các lực lượng giáo dục, tổ chức chính trị - xã hội,... có trách nhiệm rất quan trọng đối với sự lựa chọn này của thanh niên, đặc biệt là tổ chức Đoàn TNCS Hồ Chí Minh. Nội dung và hình thức hoạt động Đoàn hiện nay có rất nhiều vấn đề cần bàn luận. Hoạt động Đoàn phải đáp ứng được nguyện vọng, nhu cầu thiết thực và chính đáng cho thanh niên trong sự vận hành, phát triển của xã hội; phải làm cho thanh niên có “sức sống” và “linh hồn” khi tham gia các hoạt động của Đoàn, thực sự là môi trường để người thanh niên rèn luyện, trưởng thành và cống hiến nhiều nhất tài năng, sức lực của mình cho xã hội nói chung.

3. Lựa chọn một người bạn đồng hành trong cuộc sống, một người bạn đời trong tương lai là vấn đề cũng rất quan trọng đối với thanh niên. Sự lựa chọn này là một vấn đề mang tính chất lịch sử - xã hội. Nó là quyền tự quyết của mỗi cá nhân, phụ thuộc vào phẩm chất cá nhân. Trong xã hội phong kiến, người thanh niên nói chung, đặc biệt là phụ nữ là không có quyền lựa chọn người bạn đời cho mình mà phải phụ thuộc vào việc “cha mẹ đặt đâu con ngồi đấy”. Việc xếp đặt hôn nhân của con cái xuất phát từ những tính toán về lợi ích kinh tế của gia đình theo sự “môn đăng hộ đối”, biểu hiện uy quyền của cha mẹ đối với con cái theo trật tự trong gia đình phong kiến. Xã hội ngày càng phát triển, con người được giải phóng cùng với sự bình đẳng nam nữ, kết hợp với sự hội nhập các nền văn hóa làm cho vai trò người phụ nữ được nâng cao thì cũng có sự bình đẳng trong việc lựa chọn người bạn đời. Tuy nhiên, sự lựa chọn này ở thanh niên hiện nay còn rất nhiều vấn đề cần phải định hướng. Nhìn chung, sự lựa chọn của một bộ phận thanh niên hiện còn rơi vào các xu hướng chưa thật sự đúng đắn như:

Thứ nhất, thái độ chưa nghiêm túc đối với hôn nhân, thể hiện xu hướng lãng mạn trong sự chọn lựa người bạn đời như ở lứa tuổi đầu thanh niên: sự kỳ vọng mang tính toàn diện về tài năng và đạo đức, nội dung và hình thức ở người bạn đời, trên cơ sở chắp ghép của các đặc điểm, thuộc tính ở những con người khác nhau; hôn nhân chỉ đơn thuần là tình yêu chứ chưa hình dung hết được những khó khăn trong cuộc sống của gia đình ở các mặt như: kinh tế, cách ứng xử trong những mối quan hệ mới, việc nuôi dạy con cái, thay đổi thói quen trong cuộc sống,... Những thất bại, đổ vỡ và bi kịch trong hôn nhân và gia đình là vấn

đề không thể tránh khỏi bởi nhiều lí do khác nhau là một tất yếu của xu hướng này.

Thứ hai, sự lựa chọn người bạn đời theo xu hướng chủ yếu để giải quyết vấn đề kinh tế. Xu hướng hôn nhân có yếu tố nước ngoài trong một bộ thanh niên thường biểu hiện mặt trái của nó hơn là xuất phát từ tình yêu chân chính - một trong những yếu tố cấu thành nên hôn nhân bền vững;... đây là một vấn đề xã hội rất phức tạp hiện nay. Nó đòi hỏi phải có một quá trình giáo dục định hướng giá trị từ vĩ mô đến vi mô của toàn xã hội từ các lực lượng giáo dục, tổ chức chính trị - xã hội,...

Tình bạn, tình yêu, hôn nhân và gia đình là những vấn đề có mối quan hệ biện chứng với nhau để xây dựng nên hôn nhân bền vững, gia đình hạnh phúc thực hiện mục đích cuối cùng của sự lựa chọn này ở người thanh niên. Trong thời đại hiện nay, hôn nhân và gia đình là việc làm tất yếu của một tình yêu đã chín muồi, trên cơ sở phải có mục đích - lí tưởng cuộc sống như nhau; sự trưởng thành về sinh lí và tâm lí; sức khỏe tốt; có nghề nghiệp ổn định, một sự vững vàng về kinh tế;....

Tóm lại, sự lựa chọn trong cuộc đời là một vấn đề định hướng giá trị của nhân cách rất quan trọng đối với lứa tuổi thanh niên. Sự lựa chọn này không chỉ là vấn đề của cá nhân mà còn là vấn đề xã hội. Nó không chỉ đơn thuần phụ thuộc vào phẩm chất cá nhân mà còn có sự định hướng, hỗ trợ rất quan trọng và cần thiết từ các lực lượng giáo dục, tổ chức chính trị - xã hội,...